

Opprinnelig publisert i Morgenbladet julen 2008

Geir Winje

GOD YULE

Noen fokuserer på julens kristne meningsinnhold, mens andre feirer jul uten å forholde seg til de religiøse elementene. Denne kronikken omhandler en nyreligiøs form for feiring der det gripes tilbake til før-kristen yule.

Nordisk Paganistforbund (NPF – se paganistforbundet.org) samler mange nyhedninger, både moderne hekser (wicca) og åsatroere. I tillegg finnes egne trossamfunn for sistnevnte, blant annet Bifrost (se www.biforst.no). Rundt 500 har organisert seg, men stadig flere – både utenfor og innenfor alternativbevegelsen – lar seg inspirere av før-kristne religioner. Amerikanske og europeiske tall tyder på at trenden ikke er noen døgnflue. Ikke minst er det mange jenter mellom 17 og 25 som her har funnet en religionsform som åpner for feminisme, utprøving av ritualer og en fri tilnærming til ideer, uavhengig av prester, lærere, ”New Age-guruer” og andre som har det med å vite best.

Siden før-kristen religion i våre dager må forstås som en rekonstruksjon, og ingen autentisk størrelse, snakker vi gjerne om nyhedendom eller neopaganisme. Denne trosformen har sine røtter i 1950-årene, da engelske Gerald Gardner dro i gang den bevegelsen vi i dag kjenner som wicca eller ”heksenenes religion”. Mye av tankgodset er derfor inspirert av den forskningen rundt hekseforfølgelser og før-kristen religion som var toneangivende på 50-tallet, for eksempel Margaret Murrays *The Witch-cult in Western Europe* fra 1921. Gardner hadde også kontakt med okkultister som Aleister Crowley, og wicca kan karakteriseres som et uttrykk for klassisk europeisk okkultisme, men med en gudeverden og visse andre forestillinger hentet fra før-kristen religion. I Bifrost finner vi en mer folkelig religionsform, med blot som er åpne for alle og en viss kontakt med islandske miljøer.

Disse religionene forstår seg selv som moderne naturreligioner. De vil kombinere en moderne livsholdning med elementer fra en fortid der en antar at menneskene levde nærmere naturen enn i dag. I stedet for å forplikte seg på dogmer og trosforestillinger, velger de å fokusere på praksis. I postmoderne ånd hevdes det at selv om det kanskje ikke finnes guder, kan en likevel påkalle dem i ritualer. En tenker seg videre at en slik tilnærming til religion harmonerer med før-kristen religiøsitet. Da kunne folk dyrke sine egne guder, mens det var visse kultiske handlinger relatert til naturen som bandt menneskene sammen.

Selv om dagens neopaganister står fritt med hensyn til tro, kan vi likevel si noe generelt om deres tilnærming til en før-kristen gudeverden. For det første dyrkes både mannlige og kvinnelige guder. Det er et viktig poeng, fordi også naturen er kjønnet. For det andre kan de som deltar i ritualene velge mellom ulike måter å forstå gudene som påkalles. På et mytologisk nivå kan de forstås som entiteter eller uttrykk for noe overnaturlig. På et psykologisk nivå kan gudene korrespondere med for eksempel arketyper i jungiansk forstand, mens de på et naturnivå kan forstås som symboler for krefter i naturen. Den enkelte kan fritt legge seg på ett eller flere av disse (eller andre) nivåer.

Hvordan feres så jul eller yule, den gamle betegnelsen for midtvinter? Et yule-ritual kan konstrueres etter ulike modeller. Siden høytiden markerer et viktig punkt på årshjulet som ruller og ruller som et uttrykk for naturens evige kretsløp, innebærer alle modellene at midtvinter ses i sammenheng med andre årstidsfeiringer. Mens mange åsatroere bloter fire ganger i året (ved jevndøgn og solverv), opererer wicca med en gammel keltisk kalender, der årssyklusen deles i åtte faser og markeres med åtte store solfester. Her kommer høytider som halloween og mainatt i tillegg til de andre festene.

Før-kristne religioner tilbyr mytologiske fortellinger som for dagens mennesker kan bidra til å tolke og på et vis delta i eller koble seg på livet i naturen. Den store fortellingen handler om Moder Jord eller Gudinnen som gir liv og tar liv. Den mannelige guddommen inntar gjennom året ulike roller eller posisjoner i forhold til Gudinnen. Ved yule dør han, men samtidig fødes han på ny. På våren er han ynglingen som innleder et forhold til Gudinnen, på sommeren er han solkonge og hersker, og på høsten kornguden som innleder en nedstigning til underverden.

Et yule-ritual kan åpnes med at deltagerne etablerer en magisk sirkel. Det kan gjøres ved å tegne en ring på marken eller i luften eller markere den med lys eller fakler. Tanken er at en på denne måten oppretter et midlertidig hellig rom. Mange samles ute i naturen, og krefter eller guddommer fra øst, vest, nord og sør påkalles. På NPF's nettsted foreslås for eksempel følgende gudinnepåkallelse ved yule:

Rundt meg er mørke og kulde, markene er tomme og livets årstid er forbi. Jeg ærer den Store Gudinne som bringer Solens Barn frem fra nattens dyp.

Hvitt er for Jomfruen; for renhet, for det urørte og ville! Hvitt er for den grenseløse frihet!

Rødt er for Moderen; for Månens fulle kraft som trenger gjennom tåkens slør! Rødt er for blod, fødsel og liv!

Sort er for Volven, den gamle vise; for det ukjente som omfavner de talløse stjerner med kosmos' fløyelsmyke kappe! Sort er for drømmene som bringer kimen til oppvåkning!

Du som er ene og du som er tre, jeg ber deg: kom til min sirkel!

Det er også vanlig å plassere symboler for de fire elementene (jord, vann, luft, ild) på et lite alter. Omfattende korrespondansesystemer innebærer at elementene korresponderer med himmelretninger, som igjen korresponderer med guder, farger, stjernebilder, tarotkort og så videre. I tråd med en magisk tankegang innebærer slike korrespondanser at det en gjør på ett nivå (for eksempel med farget vann) kan få konsekvenser på et annet nivå (for eksempel psykologisk).

Når sirkelen er åpnet, kan en i og for seg gjøre hva en måtte ønske. Som nevnt kan et ritual inneholde et stykke dramatisert mytologi, eller en kan gjøre mye av det som ellers preger dagens nyreligiositet: meditasjon, visualiseringsøvelser, healing, etc. Etterpå avsluttes ritualet høytidelig ved å ”lukke sirkelen” og be de påkalte gudene om å dra bort.

Mange neopaganister møtes også i mindre grupper hver fullmåne, og de fleste arbeider i tillegg individuelt. På et lite husalter kan en ha symboler for guddommer, elementer og den aktuelle årstiden. Juletre, eviggrønne kvister, nøtter, julekaker, grøt, øl, nissefortellinger – alt som lukter før-kristen juleskikk er aktuelt. På kreativt og antidogmatisk vis kan en riste jula fri fra kirkens hegemoni.

Mye tyder på at både halloween-, yule- og andre årstidsfeiringer med paganistiske røtter vil bli vanligere de nærmeste årene. Selv om antallet hard core hekser og åsatroere neppe vil nå de store høyder, får slik praksis innpass på det alternative markedet der det tilpasses andre konsepter. Den spesielle blandingen av ritualer, økologi, romantisk og syklisk naturforståelse, revitaliseringen av førkristne naturguder og moderne dybdepsykologi fyller et behov i vår tid.